

EĞİTİM SÜRECİNDE ETİK BİLİNCİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF ETHICAL AWARENESS IN THE EDUCATION PROCESS

Rıdvan KESKİN

MEB, ridvankeskin75@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-5746-5255>

Murat ÖZAT

MEB, muratozat@hotmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-6424-3235>

Ümit KAÇMAZ

MEB, umitkacmaz@hotmail.com; <https://orcid.org/0009-0000-3418-5785>

Neslihan PINARTAŞI

MEB, neslipnts@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0002-5703-0094>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, eğitim sürecinde etik bilincinin rolü ve öneminin ele alınmasıdır. Bu amaçtan hareketle öncelikli olarak eğitim ve etik kavramlarına değinilmiştir. Akabinde öğretmen, öğrenci ve okul müdürlerinin etik dışı davranışlarına değinilerek meslek etiğinden bahsedilmiştir. Çalışmanın odak noktası olan eğitim sürecinde etik değerlerin önemi perspektifinde meslek etiğine yer verilmiştir. Eğitim sürecinde öğretmen, öğrenci ve okul müdürleri gibi aktörlerin etik dışı davranışlarda bulunması eğitim kalitesini olumsuz biçimde etkileyerek önemli bir sorun oluşturmaktadır. Etik bilincin gelişmesi ve eğitimde etik değerlere vurgu yapmak bu anlamda önemli bir durumdur. Eğitimde etik yalnızca bireylerin karakter anlamında gelişmesinde değil aynı zamanda sağlıklı bir eğitim sürecinin oluşturulmasında da kritik bir değer taşır. Bu bağlamda etik değerlerin eğitim sistemine entegre edilmesi gerek birey gerekse de toplumun genelinde olumlu etkileri beraber getirmektedir. Sonuç olarak eğitimde etik bilincinin artırılması, etkin bir öğrenme ortamının sağlanması ve sürdürülebilir bir eğitim süreci açısından gerekli bir durumdur. Bu çalışmanın eğitimde etik alanındaki araştırmalara katkı sağlayacağı ve bu konuda farkındalık arttıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Etik, Meslek Etiği, Etik Davranışlar.

ABSTRACT

The purpose of this study is to discuss the role and importance of ethical awareness in the education process. Based on this purpose, the concepts of education and ethics are primarily mentioned. Subsequently, professional ethics was mentioned by touching on the unethical behaviors of teachers, students and school principals. Professional ethics is included in the perspective of the importance of ethical values in the education process, which is the focus of the study. Unethical behavior by actors such as teachers, students and school principals during the education process creates a significant problem by negatively affecting the quality of education. In this sense, developing ethical awareness and emphasizing ethical values in education is important. Ethics in education has a critical value not only in the character development of individuals but also in creating a healthy educational process. In this context, integrating ethical values into the education system brings positive effects for both the individual and the society in general. As a result, increasing ethical awareness in education is necessary for providing an effective learning environment and a sustainable

education process. It is thought that this study will contribute to research in the field of ethics in education and raise awareness on this issue.

Keywords: Education, Ethics, Professional Ethics, Ethical Behaviors.

1. GİRİŞ

Eğitim, bireylerde istenen davranış değişikliklerini oluşturmak amacıyla planlı ve programlı öğrenme süreçleri sunan bir kurumdur. Bu ‘istenen davranışlar’, bireylerin topluma uyum sağlamasını ve üretken bireyler olmasını sağlayacak normlar, bilgi ve becerileri kapsar. Bu nedenle, eğitim, bireylere doğru ve iyi davranış kalıpları kazandırma görevini üstlenir ve bu yönüyle etik açıdan büyük önem taşır. Eğitim alanındaki etik ve etik dışı davranışlar, doğrudan bireylerin etik anlayışını yansıtır (Ergen, 2021, s. 187). Her birey doğumdan hayatın son bulmasına kadar sosyal ve fiziksel bir ortam içinde yaşamak zorundadır. Hayat boyu süren bir davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmakta olan eğitim fiziksel ve sosyal çevre içinde yani yaşamımızın bütün alanlarında kendini hissettirir. Eğitimin yaşam boyu uzun bir süreci kapsamaması toplumları farklı eğitim sorunlarıyla karşı karşıya koyarken bu sorunlardan biri de eğitimin etiksel boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır (İlgaz & Bilgili, 2006, s. 200). Etik, her toplumda insanın gelişmesinde önemli bir yer tutan eğitimde kritik bir öneme sahiptir. Nitekim etik, bağlılık ve ahlaki görevle iyi ve kötü ile uğraşma disiplini olarak tanımlanır. Eylemleri doğru ve yanlış yapan yerleşik bir boyuttur. Bu bağlamda etik davranışları etkilemekte olup bireyin doğru seçenekleri yapmasına izin vermektedir (Uzun, 2022, s. 93). Etik, yaşamın düzenli bir şekilde işlemesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Yaşamın hiçbir alanında göz ardı edilemeyecek kadar önemli olan etik, özellikle bireylerin karakter gelişiminde büyük rol oynayan eğitim sürecinde daha da önem kazanır. Neyin kabul edilebilir neyin ise kabul edilemez olduğunun standartlarını belirler böylece eğitim alanında hem öğretmen hem de öğrencilerin çıkarlarını korumaktadır. Eğitimde etik, yıllar içinde sürekli önemini arttırmış ve eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Hem etik hem de eğitim yaşamın her alanında önemli bir yere sahiptir. Eğitim ayrıca insan yaşamını temel alan bir yönetimdir ve bu noktada eğitimde etik hayati üretken bir rol üstlenir. Daha iyi bir birey olabilmek adına eğitim sisteminde etik bir boyut olarak her zaman yer alması gerekir. Eğitim insanın hayatında temel bir yöntem olduğu için etik eğitimde önemli bir konumlanmaya sahip olmuştur. Etiğin önemini anlaşılması eğitim sisteminde etiğin yerleştirilmesi ile mümkün olacaktır (Gert, 2006, s. 12). Etik bilincinin eğitime uyarlanması öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin davranışlarının şekillenmesinde önemlidir. Eğitim ortamlarının, gerek öğretim gerekse de öğretim süreçlerinde etik değerlerin aktarılmış olduğu mekânlar olması gerekir. Fakat zaman zaman bu süreçlerde etik dışı davranışlar oluşabilmekte ve bireylerin gelişiminde olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Tüm bu doğrultuda gerek öğretmenler meslek etiği doğrultusunda eğitim alanında birtakım etik dışı davranışlarda bulunurken okul müdürlerinin ve öğrencilerin de etik dışı davranışlarda bulunduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla eğitimde etik bilinci eğitim süreçlerinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için hayati bir değerdir.

Bu çalışmanın amacı, eğitim sürecinde etik değerlerin önemini vurgulamak ve bu konudaki farkındalığı artırmaktır. Bu doğrultuda, çalışmada öncelikle eğitim ve etik kavramları detaylı bir şekilde incelenmiş ve meslek etiği özel olarak ele alınmıştır. Ardından, eğitimde öğretmenlerin, öğrencilerin ve okul yöneticilerinin sergileyebileceği etik dışı davranışlara örnekler verilerek, etik bilincinin önemi vurgulanmıştır. Yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan eğitim ve bireylerin iyi veya kötü kararlar almasını sağlayan etik değerler arasında güçlü bir bağ olduğu unutulmamalıdır. Bu çalışmayla, eğitim sürecinde etik değerlerin göz ardı edilemeyeceği ve eğitimin sadece bilgi aktarmaktan ibaret olmadığı, aynı

zamanda bireylerin etik değerlerle donatılması gerektiği vurgulanmak istenmiştir. Böylece, literatürdeki bu konudaki boşluk kısmen de olsa doldurulması hedeflenmiştir.

2. ETİK KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Etik kavramı, günümüzde yaşamımızın her alanında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bireylerin kişisel ve toplumsal yaşamlarındaki ahlaki sorunları inceleyen etik, Yunanca ‘ethos’ yani ‘karakter, adet, usul veya gelenek’ kelimelerinden türemiştir. Kısacası, etik; insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin dinamiklerini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru veya yanlış, iyi ya da kötü gibi durumları ahlaki açıdan inceleyen bir felsefe dalıdır (MEB, 2019, s. 3-4). İnsanlık tarihi boyunca sürekli gelişim gösteren bir kavram olan etik, kökenleri antik çağlara kadar uzanır. Her ne kadar etik anlayışının kesin başlangıcı bilinmese de, farklı topluluklarda çok eski zamanlardan beri ahlaki değerlerin ve kuralların var olduğu bilinmektedir (Ergin, 2023, s. 3). Sözlük anlamına bakıldığında ise töre bilimi, ahlak bilimi ve ahlakla ilgili olarak bir tanım karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada insan davranışlarını araştırır demek doğru olacaktır (Kütük, 2006, s. 3). Ayrıca etik bir süreci ifade etmektedir. Bu bağlamda, insan davranışlarını şekillendiren ve yönlendiren ahlak anlayışının, insanlık tarihi boyunca var olduğu söylenebilir. Etik kavramının birçok farklı şekilde tanımlandığını görmekteyiz. Bu tanımlardan bazıları şöyledir.

Etik, ahlaki yaşamı inceleyen, ahlaki değer ve idealleri anlamaya çalışan ve bu değerlere uygun davranışları sorgulayan bir felsefe dalıdır (Cevizci, 2004, s. 35). Etik, insan davranışlarını ve bu davranışların ahlaki boyutunu inceleyen, felsefenin önemli bir dalıdır. Bireylerin birbirleriyle kurduğu ilişkileri ahlaki açıdan değerlendirerek, bu ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları ve kuralları inceler. Başka bir deyişle, etik; bireylerin ve toplumların iyi ve kötü olarak değerlendirdiği davranışları felsefi bir perspektifle analiz eder (Yürütücü & Gürbüz, 2001, s. 158). Başka bir deyişle, etik; istenilen iyi yaşamı anlamaya çalışırken, bireylere doğru davranış biçimleri konusunda bir kılavuz sunar. Daha geniş anlamda, etik; tüm eylemlerimizi ve hedeflerimizi belirlerken ne yapıp ne yapmamamız gerektiği, neye sahip olup olmamamız gerektiği gibi sorulara cevap aramaktadır (Ertaş, 2003, s. 1). Etik, bir bilim dalıdır ve bireylerin gruplarla, toplumlarla, örgütlerle ve birbirleriyle nasıl doğru ilişkiler kurduyuyla ilgilenir (Obuz, 2009, s. 2). Etik, bireylerin kendi iç seslerini dinleyerek, baskı altında kalmadan güçlü ahlaki kararlar almalarını öğreten bir disiplindir. Etik eylemler, keyfi değil, bireyin doğasında var olan ve insanı daha iyi bir insan yapan değerlerin bir yansımasıdır. Etik, insanlara neyin doğru, neyin yanlış olduğunu gösteren bir rehber olarak, bireyin tüm ahlaki ilkelerini bir araya getirir. Bireylere, işleri nasıl yapacaklarına dair yol gösteren, karar alma süreçlerinde temel alınması gereken bir kılavuzdur (Ergin, 2023, s. 2).

3. EĞİTİM

Eğitim, insanlık tarihi kadar eski köklere sahip, toplumsal bir süreçtir. Bireylerin yaşamlarını dengeli bir şekilde sürdürebilmeleri, yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmeleri ve katkı sunabilmeleri için gerekli olan bilgi ve becerileri edinmelerini sağlar. Hem birey hem de toplum için büyük önem taşıyan bu süreç, tarih boyunca en etkili şekilde eğitim aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanmaktadır (Özkan, 2006, s. 35). Eğitim, aile, politika, ekonomi ve din gibi temel sosyal kurumlardan biridir. İnsanlığın ortak bir ürünü olan eğitim, tarih boyunca farklı toplumlarda farklı şekillerde algılanmış ve uygulanmıştır (Abay, 2004, s. 129). Eğitim, bireyin davranışlarında, bilinçli ve istenilen bir değişim yaratma süreci olarak tanımlanabilir.

Bu süreçte, kişinin davranışları belirli hedefler doğrultusunda şekillendirilir. Sadece belirli bir zaman diliminde gerçekleşen bir olgu değil, yaşam boyu süren ve bireyin tüm yaşam alanlarını kapsayan kapsamlı bir süreçtir. Okul, ev, iş, seyahat veya sosyal etkileşimler gibi her türlü deneyim, eğitim sürecinin bir parçası olabilir (Yeşilyurt, 2011, s. 5). Başka bir deyişle, eğitim, bireyleri belirli amaçlara uygun olarak yetiştirme sürecidir. Bu süreçte kişinin kişiliği, edindiği bilgi, deneyim, yetenek, tutum ve değerler doğrultusunda şekillenir. İnsan yaşamının tümünü kapsayan eğitim, bireyin içinde bulunduğu toplum tarafından belirlenir ve şekillenir. Eski Türkçede 'terbiye' olarak karşılığı bulunan bu kavram, toplum içinde güzel konuşan, ahlaklı ve davranışları kabul gören bireyleri ifade eder. Eğitim, aynı zamanda Latince 'educare' ve 'educere' kelimelerinden türemiştir. 'Educare', öğrenciyi özel yeteneklerle donatmak anlamına gelirken, 'educere' ise öğrencinin kendi potansiyelini keşfetmesini, dünyayı anlamasını ve özgün fikirlerini geliştirmesini sağlayan bir süreçtir (Gündüz, 2022, s. 1).

Durkheim'a göre eğitim, çocukta fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimin sağlanması sürecidir. Gökalp ise eğitimi, toplumun mevcut neslinin yeni nesiller üzerindeki etkisi olarak tanımlar. Başka bir deyişle, eğitim bireyleri belirli amaçlar doğrultusunda yetiştirme sürecidir (Özkan, 2006, s. 35). Tüm bu farklı tanımlara bakıldığında, eğitim kavramının çeşitli şekillerde yorumlandığı ancak temelde aynı anlamı taşıdığı görülmektedir. Ortak nokta, eğitimin bireyin bilgi, beceri, tutum ve davranışlarında değişiklik yaratmayı amaçlayan bir süreç olduğu anlayışıdır. Eğitim, hem resmi (okul, üniversite gibi) hem de gayri resmi (aile, arkadaşlar, medya gibi) ortamlarda gerçekleşebilen bir süreçtir. Kişisel ve toplumsal gelişim için eğitimin önemi büyüktür. Bireysel becerilerden ekonomik fırsatlara, sosyal hayattan toplumsal gelişmeye kadar birçok alanda eğitim, önemli bir rol oynar. Bu nedenle, her bireyin eğitime erişmesi ve eğitim sisteminin sürekli geliştirilmesi, hem bireylerin hem de toplumun ilerlemesi için vazgeçilmezdir.

4. EĞİTİMDE ETİK ANLAYIŞ

Her bireyin yaşamında, her adımında ve her eyleminde etik bir tutum sergilemesi beklenir. Eğitimde etik, eğitimin hedefleri, değerleri ve süreçlerinin en başından itibaren göz önünde bulundurulması gereken temel bir konudur. Bunun en önemli nedeni, eğitimin bireylerde istenen davranış değişiklikleri yaratmayı amaçlamasıdır. Eğitim, insanın yaşamının başlangıcından sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Etik ise bu süreç içinde insanın 'Ne yapmalıyım?', 'Nasıl yapmalıyım?' gibi sorularına cevap arayışını ifade eder. Bu nedenle, eğitim ve etik arasında güçlü ve kaçınılmaz bir ilişki vardır (Aydın, 2003, s. 44-45). Eğitim ve etik arasındaki ilişkinin net bir şekilde anlaşılması için eğitim ve öğretim sürecinin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Zira eğitimin merkezinde insan yer alır ve eğitim sistemindeki hedefler, kullanılan yöntemler, içerik belirleme, geri bildirim değerlendirme, öğretmenlerin etik tutumları ve mesleki bağlılıkları gibi tüm unsurlar eğitim ile etik arasındaki bağı güçlendirmektedir (İlgaz & Bilgili, 2006, s. 202). İnsanı merkeze alan eğitim, toplumun gelişmesinde önemli bir rol oynar. Eğitimin temelini insan oluşturması ve etiğin de insanı merkeze alması, eğitim sürecinde etiği vazgeçilmez kılar. Zira birçok bilim dalında olduğu gibi etiğin temeli de insandır. Eğitimde bireylerin davranışlarını değiştirmek için kullanılan çeşitli yöntem ve metotlar, öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını etkiler. Öğretmenler, bu yöntemleri doğru zamanda ve doğru yerde kullanarak öğrenmeyi desteklemelidir. Tüm bu süreçlerin başarıyla sonuçlanması, eğitimin amaçlarının göz önünde bulundurulmasına bağlıdır. Bu bağlamda, eğitim etiği; eğitim sürecinde neyin, ne kadar ve nasıl yapılması gerektiği sorularına cevap arayarak, toplumun eğitimi ve gelişimi için en uygun yöntemleri belirler (Aydın, 2003, s. 50-60).

Strike ve Soltis'e göre eğitimde etik dört temel ilkeye dayanır: dürüstlük, gizlilik, çıkar çatışması ve sorumluluk. Bu ilkelerden dürüstlük, eğitim sürecinin olmazsa olmazıdır. Dürüstlük, doğru sözlü, güvenilir ve adil olmak anlamına gelir. Okulda sağlıklı bir öğrenci-öğretmen ilişkisi kurmanın temeli, karşılıklı güven ve saygıdır ki bu da dürüstlük ilkesiyle yakından ilişkilidir. Başarılı bir eğitim sürecinin anahtarı, etik değerlere önem vermektir. Bu bağlamda dürüstlük, tüm öğrencilerin kazanması gereken temel bir değerdir. Eğitim sistemi, çocukluktan itibaren dürüstlüğü hayatın bir parçası haline getirecek uygulamalarla öğrencileri desteklemelidir (Strike & F.Soltis, 2015, s. 10). Gizlilik ilkesi, eğitimin temel etik değerlerinden biridir. Bilgilerin yetkisiz kişilerle paylaşılmaması anlamına gelen gizlilik, özellikle insanlarla ilgili bilgileri kapsar. Öğrenciler, sorun yaşadıklarında genellikle öğretmen veya yöneticilere başvurur ve bu durumda gizliliğin korunacağını bekler. Bu nedenle öğrenciler, kişisel bilgilerini sıklıkla paylaşır. Ancak öğrencilere, bilgilerin paylaşımının riskleri ve olası sonuçları hakkında bilgi verilmelidir. Bir diğer ilke ise çıkar çatışması şeklindedir. Eğitimde çıkar çatışması, bir öğrencinin menfaatleri ile başka bir kişi veya kurumun menfaatlerinin çelişmesi durumudur. Örneğin, bir öğretmenin kendi kişisel çıkarları ile öğrencinin en iyi çıkarları arasında bir çatışma yaşanabilir. Çıkar çatışması, küçük bir yanlış karar verme durumundan, okul kurallarını ihlal etmeye kadar farklı boyutlarda ortaya çıkabilir. Bu durum, bireyin objektifliğini yitirmesine ve adil davranmamasına neden olabilir. Son temel ilke ise sorumluluk ilkesidir. Sorumluluk ilkesi, eğitimde diğer etik ilkeler kadar önemlidir. Öğretmenlerin sorumluluğu, öğrencilerin akademik başarılarına katkıda bulunmak için çaba göstermeleriyle ortaya çıkar. Öğrencilerin sorumluluğu ise okul kurallarına uymak, öğretmenlere ve sınıf arkadaşlarına saygılı olmak ve derslere düzenli olarak katılmaktır (Uzun, 2022, s. 97-98). Eğitimde etik, öğrencilerin kişilik gelişimine önemli katkı sağlar. Eğitim sisteminin yönetilmesine yardımcı olan etik, aynı zamanda olumlu alışkanlıkların kazanılmasını destekler. Etik ilkeler, kişinin iç dünyasında yer alan bir farkındalıktır. Eğitimde etik, öğrencilerin öğretmenlere, yöneticilere ve arkadaşlarına saygı göstermeleri, okul kurallarına uymaları ile gelişir. Öğrenciler, akademik sorumluluk bilinciyle hareket etmeli, dürüst olmalı ve disiplinli olmalıdır (Zdenek, 2006, s. 10). Eğitimde etik, sistemin düzenli işleyişini sağlar. Öğrenci ve öğretmen arasındaki olumlu iletişimi desteklerken, uygulanabilir kurallar belirler. Öğretmenler, öğrencilerin kişisel gelişimlerini destekleyerek ve yönlendirerek onlara sorumluluk duygusu aşılar. Öğrencilerin de bu sorumluluğun önemini kavraması ve etik davranışları deneyimlemesi gerekmektedir (Ozelbiryer, 2024, s. 1).

5. ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİ

Meslek etiği, bir meslek mensubunun hangi davranışlarda bulunup bulunmayacağını belirleyen, davranışlarını sınırlayan bir dizi kuraldır. Durkheim'a göre meslek etiği, bir grup tarafından oluşturulan ve korunan, bireysel eğilimleri sınırlayarak insanları belirli davranış kalıplarına yönlendiren kurallardır. Bu bağlamda meslek etiği, bireylerin mesleki yaşamlarında davranışlarını şekillendiren, yönlendiren ve rehberlik eden bir ilkeler bütünüdür (Erdem & Şimşek, 2013, s. 187). Eğitimin temel yapı taşı olan öğretmenlik mesleği, yoğun insan ilişkileri içeren ve önemli ahlaki sorumluluklar taşıyan bir meslektir. Öğretmenler, eğitim hizmetini sunmakla yükümlü kamu görevlileridir. Sadece başarılı bir eğitim vermekle kalmazlar, aynı zamanda yaşamlarıyla da öğrencilerine örnek olmaları beklenir. Bu nedenle öğretmen, öğrettiklerini yaşayan ideal bir birey olarak görülür. Öğretmenlik, sadece bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda gençlere değerler aşılamayı hedefler (Toprakçı, Bozpolat, & Buldur, 2010, s. 37). Öğretmenlik mesleğinde etik, öğrencilerle, toplumla ve diğer meslek gruplarıyla olan ilişkilerde uyulması gereken kurallar bütünüdür. Öğretmenler, görevlerini yerine getirirken bu kurallara uyarak, mesleki sorumluluklarını yerine getirmiş olurlar.

Öğretmenlik mesleği için belirli bir takım meslek etiği ilkeleri bulunmaktadır (Erdem & Şimşek, 2013, s. 190).

Öğretmenlik mesleğinin temel etik ilkeleri arasında profesyonellik, hizmette sorumluluk, adalet, eşitlik, sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması ve dürüstlük yer alır. Profesyonellik, öğretmenlerin işlerini iyi yapmaları için gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip olmalarını gerektirir. Hizmette sorumluluk ilkesi ise öğretmenlerin eğitim hizmetini en iyi şekilde sunmak için çaba göstermeleri anlamına gelir. Adalet ilkesi, tüm öğrencilere eşit davranmayı ve onların haklarını gözetmeyi vurgular. Eşitlik ilkesi ise öğrencilerin farklılıklarına göre farklı ihtiyaçlara sahip olduğunu kabul ederek, herkese eşit fırsatlar sunulmasını hedefler. Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması ise öğrencilerin fiziksel ve duygusal güvenliğini korumak anlamına gelir. Dürüstlük ilkesi ise öğretmenlerin her zaman doğruyu söylemeleri ve güvenilir olmaları gerektiğini ifade eder (OMÜ, 2024, s. 1-5).

6. EĞİTİMDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

Gelecek nesillere değerleri aktarma ve toplumsal değerlere hizmet etme görevini üstlenen en önemli kurumlardan biri eğitim kurumlarıdır. Okullar, etik açıdan güvenli ortamlar olmalıdır. Bunun temel nedeni, okulların toplumun farklı kesimleriyle sürekli etkileşimde olması ve bu etkileşimin, okul yöneticilerini farklı beklenti ve taleplerle karşı karşıya bırakmasıdır. Bu bağlamda, okul yöneticileri sıklıkla etik sorunlarla karşılaşmaktadır. Eğitim yöneticileri, eğitim politikalarına ve kanunlara uymakla yükümlü olmanın yanı sıra, mesleki etik ilkelerine de bağlı kalmak zorundadırlar. Etik değerler, eğitim alanındaki liderlerin rolünü güçlendirerek okul kültüründen eğitim politikalarına kadar birçok alanda önemli bir yere sahiptir (Ada, 2024, s. 63). Eğitim, yaşamın her alanında büyük öneme sahip olduğu için, etik değerlerden yoksun bir eğitim, amacını yitirmiş bir eğitimidir. Bu nedenle, eğitimde lider konumunda olan öğretmenlerin mesleki etiğe verdiği önem, eğitimin temelini oluşturur. Öğretmenlerin mesleki etik bilincinin geliştirilmesi, eğitimin kalitesini artırmak için hayati önem taşır (Dinç, 2016, s. 20-21).

Eğitim sistemi, öğretmenler, okul müdürleri, öğrenciler ve veliler arasında sürekli bir etkileşim ağıdır. Bu sistemde, ne yazık ki, zaman zaman okul müdürlerinin, öğretmenlerin veya öğrencilerin etik dışı davranışlarda bulunduğuna şahit olabiliyoruz. Özellikle okul yöneticilerinin etik dışı davranışları, hem medyada yer almış hem de bilimsel çalışmalarda sıkça incelenmiştir. Bu tür davranışlara örnek olarak, personeli aşağılama, sert bir dil kullanma, kişisel işlerini yaptırma, kuralları eşit uygulamama ve aşırı iş yükü verme gibi durumlar gösterilebilir (Can & Can, 2019, s. 410). Okul müdürlerinin etik dışı davranışları, eğitim sürecinin tüm paydaşlarını olumsuz etkileyen önemli bir sorundur. Okul müdürleri, hizmetkâr bir lider olarak, tüm paydaşların okulun amaçlarına ulaşması için onları motive etmeli ve bir araya getirmelidir. Bu nedenle, öğretmenlere karşı tutumları adil, eşit ve tarafsız olmalı, herhangi bir ayrımcılık içermemelidir. Okul müdürleri, tüm eylemlerinde etik kurallara uygun davranmalıdır. Bütünleştirici bir görev gören okul müdürlerinin gerek öğretmenlere gerekse de öğrenciler karşısında etik ilkelerden kopmadan eşit davranışlar sergilemesi beklenir (Kazak & Kocamanoğlu, s. 1179). Okul müdürlerinin etik dışı davranışlarda bulunması öğretmenleri, eğitim süreçlerini ve öğrencileri olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple, yönetim sürecinde etik dışı kabul edilmekte olan davranışların kurumsal güvensizliğe sebep olması kurumsal kültürün zayıflamasına da yol açmaktadır. Okul yöneticilerinin ayrımcılık, rüşvet, korkutma vb. davranışlarda bulunması çalışanların bağlılığını düşürürken performans ve motivasyonunda azaltmaktadır (Katip, 2019, s. 28). Eğitimin temel yapı taşlarından biri olan öğretmenlik mesleğinde etik, büyük önem taşır. Öğretmenler, öğrencileri için bir rol model oldukları için, etik değerlere bağlı kalmak

zorundadırlar. Bu durum, öğretmenlik mesleğinin etik boyutunu diğer mesleklere göre daha önemli kılar. Öğretmenlerin derste sorumsuz davranması, kaba davranışları, kişisel görüşlerini yansıtmaları gibi durumlar bunlara başlıca örneklerdir. Örneğin, ders süresini özel işlerine ayırmak, derse geç girmek, kararlarında tutarsız olmak, güvenilir olmamak, işinde özensiz davranmak, kendini sadece dersle sınırlı görmek veya öğrenci değerlendirmelerinde yanlış davranmak gibi durumlar, öğretmenlerin etik dışı davranışlarına dair verilebilecek örnekler arasındadır (Editör, 2019, s. 1). Öğrencilerin etik dışı davranışları arasında en yaygın olanlardan biri kopya çekmektir. Kopya çekme, sadece eğitim sisteminde değil, öğrencilerin gelecekteki kariyerleri üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilecek ciddi bir problemdir. Bu durum, öğrencilerin ders çalışma alışkanlıklarını olumsuz etkileyerek eğitim kurumlarının itibarını zedeler. Ayrıca, notların adil dağılımını bozarak öğretmenlerin değerlendirme süreçlerini de güçleştirir (Ada, 2024, s. 66).

7. SONUÇ

Eğitim, bireylerin davranışlarını şekillendirmeyi amaçlayan, yaşam boyu süren bir süreçtir. Bu süreçte etik, bireylere doğru ve yanlış arasındaki ayrımı öğreten, yaşamın her alanında rehberlik eden bir kavram olarak karşımıza çıkar. Eğitim ve etik arasındaki yakın ilişki, eğitim sürecinin her aşamasında kendini gösterir. Eğitimin hedefleri, kullanılan yöntemler, başarı değerlendirmeleri ve öğretmenlerin tutumları gibi tüm bu unsurlar etik değerlerle iç içedir. Bu bağlamda etik, eğitimin sadece bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin ahlaki değerler kazanmasını sağlayan bir süreç olmasını sağlar. Bu süreç içerisinde gerek öğretmen, gerek öğrenci gerekse de okul yöneticilerinin bir takım etik değerlere uyması gerekmektedir. Öğretmenlerin etik değerlere uyması, öğrencilere karşı sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan öğretmenlerin öğrencilere bağlılık ilkeleri öğrencileri kısıtlamamak, ders içeriğini değiştirmemek, olumsuz etkilerden korumak, küçümsememek, önyargılı davranmamak, kendi menfaatleri için öğrencilerden yararlanmamak ve öğrenci bilgilerini gizli tutmak gibidir. Eğitim yalnızca bireylerin bilgi ve beceri kazanması değil ayrıca ahlaki değerler edinmesi ve topluma faydalı olarak yetişmesine hizmet eden bir olgudur. Etik bilincin önemi bu konuda yadsınamaz niteliktedir. Öğretmenler, öğrenciler, okul müdürleri etik değerlere bağlı olmalı eğitim ortamının kalitesini arttırmalıdır. Öğrencilerin gelişiminde pozitif etki sağlayarak toplumun geleceğine umut vermektedir. Sonuç olarak eğitimde etik bilincin yerleşmesi için tüm aktör ve paydaşların ortak bir çabası gerekir. Eğitimin verildiği okul kurumlarında meslek etiği doğrultusunda öğretmen yetiştirme programları ve eğitim politikalarının oluşturulması ve etik değerlere daha çok önem verilmesi gerekir. Öğrencilere etik değerlerin öğretilmesi ders içeriklerine uyumlu hale getirilmesi ve okul kültüründe etik bir anlayışın hâkim olmasının sağlanması elzemdir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Eğitim toplum ilişkisi ve Türkiye uygulamaları. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 149, 129-146.
- Ada, B. (2024). Eğitimde etik dışı davranışlar konusunu yazan makale ve lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Route Educational Social Science Journal*, 11(4), 61-77.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem.
- Can, E. ve Can, C. I. (2019). Okul yöneticilerinin etik dışı uygulamalarının belirlenmesi. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(16), 406-422.
- Cevizci, A. (2004). *Etiğe giriş*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

- Dinç, R. (2016). *Öğretmen adaylarının bakış açısından öğretim elemanlarının sınıfı içindeki etik dışı davranışları*. Yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Editör. (2019). *Öğretmenlerdeki Etik Davranış Bozuklukları ve Örnekleri*. www.gelecekegitimde.com:https://gelecekegitimde.com/ogretmenlerdeki-etik-davranis-bozukluklari-ve-ornekleri, 13.12.2024.
- Erdem, A. R. ve Şimşek, S. (2013). Öğretmenlik meslek etiğinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(15), 185-203.
- Ergen, G. (2021). *Eğitimde ahlak ve etik*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ergin, F. (2023). Etik ve siyaset ilişkisi. *İzdaş* (s. 1-8). Ankara: Aketder.
- Ertaş, M. (2003). Değerlemede etik ilkeler. *Selçuk Üniversitesi*, 1-5.
- Gert, B. (2006). *Beyond Learning: Democratic education for a human future*. Boulder, CO: Paradigm Publisher.
- Gündüz, M. (2022). *Eğitim*. 03 07, 2024 tarihinde ansiklopedi.tubitak.gov.tr web sitesi: https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/egitim#:~:text=Avrupa%20dillerinin%20%C3%A7o%C4%9Funda%20%E2%80%9Ce%C4%9Fitim%E2%80%9D%20kavram%C4%B1,Latince%20%E2%80%9Ceducatus%E2%80%9D%20k%C3%B6k%C3%Bcne%20dayan%C4%B1r. adresinden alındı
- İlgaz, S. ve Bilgili, T. (2006). Eğitim ve Öğretimde Etik. *KKEFD / JOKKEF*, 199-210.
- Katip, M. (2019). *Ortaöğretim Okul yöneticilerinin etik dışı liderlik davranışları hakkında öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Kazak, E. ve Kocamanoğlu, S. (2023). Okul müdürlerinin etik olmayan davranışlarının nedenleri ve etkilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(3), 1177-1203.
- Kütük, Ş. (2006). *Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi projesi meslek etiği*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2019). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. 12 12, 2024 tarihinde www.officeapps.live.com: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fnuricingillioglu.meb.k12.tr%2Fmeh_iys_dosyalar%2F34%2F34%2F969687%2Fdosyalar%2F2019_05%2F03013549_egitim_ve_ogretimde_etik.ppt&wdOrigin=BROWSELINK adresinden alındı
- Obuz, Ü. (2009). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- OMÜ. (2024). *Öğretmenlik Meslek Etiği İlkeleri*. 12 12, 2024 tarihinde www.avys.omu.tr: file:///C:/Users/USER/Downloads/ebut608_sunump_unite10.pdf adresinden alındı
- Ozelbiryer. (2024). *Eğitimde etik nedir*. www.ozelbiryer.com.tr: https://www.ozelbiryer.com.tr/egitimde-etik-nedir/, 12.12.2024.
- Özkan, H. H. (2006, 03). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 29-38.
- Strike, K., & F.Soltis, J. (2015). *The ethics of teaching*. New York: Columbia University.
- Toprakçı, E., Bozpolat, E. ve Buldur, S. (2010). Öğretmen davranışlarının kamu meslek etiği ilkelerine uygunluğu. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 35-50.

- Uzun, F. (2022). Eğitimde etik ve ahlaki değerlerin artan önemi. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 11(31), 91-105.
- Yeşilyurt, Z. C. (2011). *Çocukları Anaokuluna devam eden ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri ve kurumların bu beklentileri karşılama durumları*. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Yürütücü, A. ve Gürbüz, H. (2001). Hekimlerin ahlaki değerleri ile meslek etiğinin istatistiksel olarak incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 157-172.
- Zdenek, D. (2006). *Etika v podnikatelskem prostredi*. Grada: Praha.